

Utbildningsdepartementet

U2020/03053/UH

Remissvar

ORU 2020/02892

Anna Lindholm Ulfvensjö

2020-09-01

Synpunkter på förslaget till ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet

Örebro universitet har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på förslaget till ändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten och tydliggöra lärosätenas roll för det livslånga lärandet. Förslaget utgår från Styr- och resursutredningens betänkande, En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6).

AKADEMISK FRIHET

Tillstyrker, med reservation, förändringar i högskolelagen för att främja den akademiska friheten

Internationellt har akademisk frihet en bred betydelse som omfattar både lärosätenas institutionella självständighet, dess autonomi, från till exempel parlament och regering och den individuella friheten kopplad till undervisning och forskning. Begreppet är väl etablerat och återfinns bland annat i EU-stadgans artikel 13 och i de europeiska universitetens gemensamma grunddokument Magna Charta Universitatum.

Till skillnad från våra nordiska grannländer finns det i Sverige idag inget övergripande lagstadgat skydd av akademisk frihet för hela verksamheten vid universitet och högskolor. Enbart forskningens frihet regleras i högskolelagen, det vill säga forskarens frihet att välja forskningsproblem, metod och sätt att publicera resultat.

Endast om ett universitet verkar under akademisk frihet kan det säkerställa samhällets framtida behov av kompetens och ny kunskap. Detta sker genom att skapa goda förutsättningar för vetenskapsbaserad högre utbildning och för en internationellt konkurrenskraftig forskning. Kraven på att universitetet självt tar ett helhetsansvar för kvalitet i både forskning och utbildning, samtidigt som det använder sina ekonomiska resurser så effektivt som möjligt, blir därmed mycket höga. Ett sådant kvalitetsarbete kan endast ske – och sker också kontinuerligt och rigoröst – inom ramen för ett internationellt erkänt akademiskt normsystem. Ett universitet som har rådighet över sina resurser och fokus på akademisk kvalitet får en mycket viktig funktion som samhällsbärande institution.

I Örebro universitets remissyttrande på Styr- och resursutredningens betänkande lyftes akademisk frihet och kollegialt inflytande fram som viktiga principer för en ändamålsenlig styrning och universitetet ställde sig bakom förslaget att dessa normer bekräftas genom

ändringar i högskolelagen. I den departementspromemoria som nu är under behandling betonas dock den individuella akademiska friheten och lärosätenas ansvar allt för snävt.

Örebro universitet ser det som nödvändigt att tydligare betona utbildningens frihet, då både forskningens och utbildningens frihet i hög grad är hotad på många håll i världen. Här hade en tydligare och mer långtgående skrivning varit önskvärd.

Örebro universitet förordar också starkt att ändringen i högskolelagen utgår från Styr- och resursutredningens vidare perspektiv som innefattar såväl lärosätenas egna som statens ansvar för att främja och värna akademisk frihet.

I likhet med SUHF föreslår universitetet därför följande formulering i 1 kap 6§: *"För högskolornas verksamhet ska som allmän princip gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas."*

LÄROSÄTENAS ROLL I DET LIVSLÅNGA LÄRANDET

Avstyrker förslaget att i högskolelagen införa en bestämmelse om att högskolorna i sin verksamhet ska främja det livslånga lärandet.

Det livslånga lärandet blir allt viktigare i den kunskapsintensiva, komplexa och globala värld vi lever i. Med utgångspunkt i en ökad digitalisering, automatisering och globalisering är det framför allt tanken om snabbt förändrade kompetenskrav i arbetslivet som på senare tid definierat det livslånga lärandet. Behovet av vidareutbildning och omställning kommer att öka i takt med att arbetslivet förändras och fler kommer behöva arbeta längre upp i åldrarna.

I jämförelse med många andra länder är svensk högskoleutbildning organiserad på ett sätt som gör att den lämpar sig väl för livslångt lärande. Utbildningen är organiserad i kurser, vilket gör att det potentiellt finns en flexibilitet som kan användas för att skapa möjligheter för dem som vill vidareutbilda sig. Detta förutsätter dock att det finns utbildningar som går att kombinera med arbete och att det på motsvarande sätt finns förutsättningar för att kombinera arbete med studier. Det behöver också vara möjligt att komplettera med en eller flera kurser eller en del av en kurs, exempelvis efter en validering. Tillgången till sådana hela eller delar av kurser är avgörande för att tillgodose behoven av kompetens på arbetsmarknaden idag och i framtiden.

Dagens resurstilldelning till utbildning på grundnivå och avancerad nivå bygger på ett "rakt ackord" där ersättning ges för registrerade studenter och för deras prestationer. Med ett sådant system har det varit ekonomiskt ofördelaktigt för lärosäten att erbjuda utbildning för fortbildning, då genomströmningen i sådan utbildning oftast är lägre än i ordinarie utbildning på grund- och avancerad nivå.

Örebro universitet delar uppfattningen att universitet och högskolor har en viktig roll att spela när det gäller det livslånga lärandet. Universitetet står dock fast vid det ställningstagande som gjordes i vårt remissyttrande till Styr- och resursutredningen att detta inte bör regleras i högskolelagen. Om regeringen önskar att förändra lärosätenas prioriteringar i riktning mot högre grad av ansvarstagande för det livslånga lärandet bör detta istället kunna ske inom ramen för lärosätets utbildningsuppdrag, samt underlättas genom en justering av ersättningsmodell